

A közösségi gyakorlat helyszíneihez kapcsolódó komplex minőségbiztosítási rendszer

SZERZŐK:

CZETŐ KRISZTINA

MÉSZÁROS GYÖRGY

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tartalom

A közösségi gyakorlat főbb sajátosságai	2
A dokumentum felépítése	3
Alapvető kritériumok a közösségi gyakorlat helyszíneire vonatkozóan	4
A lehetséges terepek:	4
A közösségre vonatkozó specifikus elvárások	4
Az egyházi intézményekre és közösségekre vonatkozó specifikus kritériumok	5
Az iskolára és a más oktatási-nevelési intézményekre vonatkozó specifikus kritériumok	6
A terepekre vonatkozó optimális és minimális elvárások	7
Az optimális helyszín jellemzői:	7
Az elfogadható helyszín jellemzői (minimumkövetelmények):	9
A minőségbiztosítás rendszere	10
Az adatbázis kialakítása:	13
A hallgató egyéni választásai	14
Visszajelzések, elégedettség	15
Az adatbázis fenntartása, felülvizsgálata és bővítése	15
A hallgatók támogatása a helyszínen, a helyszínek támogatása	17
Források, felhasznált irodalom:	18

A közösségi gyakorlat főbb sajátosságai

A közösségi gyakorlat a 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet alapján: „...szünetekben vagy szorgalmi idő alatt is teljesíthető közösségi szolgálat, mely egy adott tanulói korosztály tanórán kívüli, szabadidős tevékenységének (táboroztatás, szakkörök, érdeklődési körök stb.) szervezési, vezetési, programkészítési, közösségépítési területein nyújt tapasztalatokat” (8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről). A rendeletben egyéb koncepcionális megfontolásokkal a gyakorlatot illetően nem találkozhatunk, de az elnevezésből kiindulva a közösségi gyakorlat koncepcióját a nemzetközi szakirodalomnak megfelelően építettük föl háttér tanulmányunkban (vö.: Czető & Mészáros, 2014). A szakirodalom és a nemzetközi tapasztalatok alapján a közösségi gyakorlat egy *olyan szolgálat, amely egyben tanulási folyamat is, a tapasztalati tanulás útján, és a hallgatók tanárrá válását segíti* a következő módokon:

- a tanulók jobb megismerését segítheti azáltal, hogy a hallgatók a gyerekekkel, fiatalokkal konkrét élethelyzetekben találkoznak és közösségeiket, hátterüket ismerhetik meg:
  - a hallgató e megismerés által kimozdulhat előzetes talán leegyszerűsítő illetve egyoldalú képéből jövő diákjaira vonatkozólag, és optimális esetben a saját korábbi kontextusától eltérő háttérből, helyzetből jövő tanulókkal ismerkedhet meg
- a tanár társadalmi szerepének és felelősségének tudatossága, s általában is a társadalmi tudatosság, demokratikus értékek és a társadalmi változás iránti elkötelezettség értéke erősödhet meg bennük a gyakorlat szolgálat jellege által;
- kipróbálhatják magukat még nem tanári, de már egyfajta pedagógiai szerepben és nem tanórán, hanem más (szabadidőhöz, tanórán kívüli élethez kapcsolódó) tevékenységben;
- megtapasztalhatják, milyen egy szervezetben (legyen az intézmény vagy civil szervezet) és egy szervezettel együttműködve dolgozni;
- átláthatják az egyetemi (felsőoktatási) tudás és a közösségek, társadalom kapcsolatát, illetve akár feszültségeit;
- növekedhet szociális érzékenységük, a társadalmi igazságosság iránti elkötelezettségük és csökkenhetnek előítéleteik.

Ahhoz, hogy ez a közösségi szolgálat mint tanulási folyamat teljesülni tudjon, egyrészt támogatásra van szükség a tanárképzés folyamatában a felsőoktatási intézmény részéről, másrészt megfelelő külső helyszínekre, ahol a fenti gyakorlatot elvégezheti a hallgató. A helyszínek kiemelt szerepe van a folyamatban, hiszen ott megy végbe a tulajdonképpeni gyakorlat, tapasztalatszerzés és így a tanulási folyamat legalapvetőbb része is. Ezért nagyon fontos, hogy a hely olyan szervezet legyen, amely a szolgálatot és a tanulást lehetővé tudja tenni és képes támogatni. Ez utóbbihoz szükséges egy olyan rendszer kidolgozása, amely biztosíthatja, hogy a hallgatók tanulása valóban olyan terepekben és olyan módon menjen végbe, amely segíti fejlődésüket a fent leírt dimenziókban, vagy legalább azok többségében, és egyben a minőségirányítás szellemiségének megfelelően a szereplők

(hallgatók, a szervezet tagjai, az érintett tanulók és az egyetemi/főiskolai oktatók) elégedettségét is elősegíti. A minőségbiztosítás érinti a helyszínek kiválasztásának, támogatásának, felülvizsgálatának a folyamatát. A helyszínek minőségbiztosítása beilleszkedik a pedagógusképzési program egészének minőségmenedzselésébe, amelynek végső célja a hallgatók tanulásának elősegítése, a tanári kompetenciák mint tanulási kimenetek fényénél, és a folyamatos szakmai fejlődés koncepcionális keretében (Horváth et al, 2014).

A minőségbiztosítás fogalmát használjuk, de a szakirodalomban (Bárdócz-Tódor, 2001) elterjedtebb minőségirányítást értjük alatta. Miközben tisztában vagyunk az ide vonatkozó irodalommal és nemzetközi szabályozással, e dokumentumban nem követjük a minőségbiztosítás meghatározott sztenderdjeit, hanem a fogalom egy „puhább” értelmezését vesszük alapul, figyelembe véve a pedagógiai szakirodalomban felmerül kritikát is a minőségirányítással kapcsolatban, amely kétségeit fejezi ki, hogy egy gazdasági elszámoltathatósági rendszer mennyire alkalmazható és mennyire helyes alkalmazni egy humán, pedagógiai, sőt ez esetben egy bizonyos értelemben társadalomkritikai tevékenységre (Mihály, 2002; Harvey, 2005).

A kidolgozás során figyelembe kell venni a Közösségi gyakorlathoz kapcsolódó szűkös kapacitást. A rendeletben előírt maximum 2 kredit nem teszi lehetővé a nagy oktatói és adminisztrációs személyzet bevonását. Ennek megfelelően kell tehát a minőségbiztosítást is végiggondolni.

A minőségirányításnak az oktatásban különösen figyelembe kell vennie, hogy itt mindig egy rugalmas (szervezeti, közösségi) tanulási folyamatról van szó, amely a szereplők interakcióiból, részvételéből alakul, és ezért fontos, hogy rugalmas rendszerként kezelje az intézmény a saját minőségbiztosítási rendszerét (Horváth et al, 2014). Ez a dokumentum egy olyan utat kínál fel a szakirodalom és az ELTE eddigi tapasztalatai alapján, amelyet az egyes intézményeknek a saját minőségkultúrájukba kell integrálnia. A szövegben tehát igyekeztünk megfelelni annak a kettős követelménynek, hogy a helyszíneket érintően a szakirodalom alapján meghatározható minőségkritériumokat világosan leírjuk, ugyanakkor, hogy kellően rugalmas rendszert kínáljunk fel mint ajánlás. Ez az ajánlás elválaszthatatlan a közösségi gyakorlat rendszerére vonatkozó országos ajánlástól, azzal együtt értelmezhető (Mészáros & Czető, 2014).

A dokumentum felépítése

Az ajánlás először **alapvető kritériumokat** határoz meg a helyszínekre vonatkozóan:

- milyen intézmények és szervezetek, közösségek lehetnek helyszínei a gyakorlatnak
  - ezen belül milyen specifikus kritériumoknak kell megfelelniük a közösségeknek, egyházi szervezeteknek és az iskoláknak
- milyen minimális és optimális kritériumoknak kell megfelelniük a terepeknek.

Alapvető kritériumok a közösségi gyakorlat helyszíneire vonatkozóan

A lehetséges terepek:

A terepek lehetnek **intézmények**, például:

- iskolák,
- kollégiumok,
- tanodák,
- művelődési központok,
- egyházi intézmények.

Lehetnek **szervezetek**, például:

- civil szervezetek,
- alapítványok,
- ifjúsági szervezetek.

És lehetnek **közösségek** is:

- fiatalokat segítő csoportok,
- egyházi közösségek, v
- alamilyen célra alakult közösségek.

A különbség a kategóriák között nem mindig éles. A felsorolás igyekszik annak megfelelni, hogy minél többféle csoport, terep szóba jöhessen mint helyszín.

Az is lehetséges, hogy a hallgató valamilyen **eseményre, eseménysorozatra** jelentkezik gyakorlatra, és a tulajdonképpeni helyszíne ez lesz (pl. verseny, tábor). Ekkor az eseményt szervező csoport illetve intézmény a felelős másik fél, de a *kritériumok teljesülését mind a szervezet (intézmény, csoport) mind az esemény kapcsán ellenőrizni kell.*

A közösségre vonatkozó specifikus elvárások

Különösen fontos e kategória megjelenítése, ami arra utal, hogy nem elvárás: hivatalosan bejegyzett szervezet legyen a gyakorlat helyszíne. Vannak olyan közösségek (pl. táboroztatásra, egyéb társadalmi akcióorozatokra alakult csoportok, informális társadalmilag elkötelezett csoportok, kisebb egyházi közösségek), amelyek *nem hivatalos szervezetek, de alkalmasak arra, hogy a hallgató náluk végezze gyakorlatát, különösen, ha valamilyen fontos társadalmi probléma köré szerveződött a*

közösség, vagy ha a szolgálat erőteljes dimenziója, mint pl. sok egyházi közösségnek stb. A minőségbiztosítás ez esetben különösen fontos, és inkább kivételes lehetőségként kell kezelni az ilyen jellegű terepeket, viszont nem lenne jó őket kizárni, mint lehetőséget sem.

Az alábbi elvárásoknak meg kell feleljen a közösség:

- Legyen hivatalos képviselője a csoportnak, aki aláírásával igazolja felelősségét arra vonatkozóan, hogy a szervezet fogadóképes a hallgatói gyakorlat helyszínéül.
- A közösség tevékenysége átlátható legyen, lehessen róla információt szerezni előzetesen.
- Ha a kisebb közösség fölött áll valamilyen hivatalos szervezet (pl. egyházi közösségek esetében), akkor még jobb, ha annak képviselője a hivatalos aláíró, de együtt a közvetlen közösségi képviselővel, akivel a gyakorlat szempontjából tartani kell a kapcsolatot.

Az egyházi intézményekre és közösségekre vonatkozó specifikus kritériumok

Az egyházi intézmények, közösségek sokszor aktívan részt vesznek társadalmi tevékenységekben, és természetesen kiváló helyszínei lehetnek a közösségi gyakorlatnak is, ugyanakkor felmerül néhány specifikus kritérium itt is, hogy a hallgató egyházi terepen végezhesse a gyakorlatát, különösen ha a felsőoktatási intézmény világnézeti el nem kötelezett. Itt olyan esetek szerepelnek, amik kizáró tényezők, indoklással és példákkal:

- Amennyiben nem társadalmi, hanem *kifejezetten és kizárólag hitéleti tevékenységről van szó, illetve az egyház tanainak továbbadásáról*, akkor az nem fér bele a közösségi szolgálat kategóriájába egy világnézeti el nem kötelezett intézmény tanárképzésében. E kritérium alapján például az utcai evangelizációban való részvétel semmiképpen nem elfogadható terep, de egy hittanos tábor, amely a gyerekeknek számos hitéleten kívüli élményt nyújt, vagy különösen ha hátrányos helyzetű fiatalokat von be, akkor már elfogadható terep lehet, de itt is fontos a tevékenységeket átlátni, mielőtt a helyszín, csoporttevékenység, esemény stb. gyakorlati terep lesz.
- Kizárandó, hogy a hallgató a *jelenlegi kisebb egyházi közösségében végezze a gyakorlatot* (pl. a saját hittancsoportja, ifjúsági közössége) folytatva eddigi tevékenységét, ahová egyébként is rendszeresen jár, és ahol aktív, mert ez nem teszi lehetővé, hogy valóban szolgálat valósuljon meg (azok között, akikkel egyébként is éli a hitéletét).
  - Nem vonatkozik ez arra az esetre, ha a hallgató gyülekezete, plébániája, zsinagógája, csoportja stb., ahová járni szokott, vagy ahol valamilyen felelősséget tölt be, nem csupán a hitélethez köthető, és nem csak a saját kisebb közösségét érintő eseményt (pl. tábort) szervez gyerekeknek, és ő ebbe kapcsolódik be. Az érdekkonfliktust azonban itt is el kell kerülni: nem elfogadható, ha olyan személynek kell kiadnia az igazolást a gyakorlatról, akivel a közösségben szoros kapcsolatban, vagy alá-főlérendeltségi viszonyban van a hallgató.
- Kizárt, hogy ha valaki lelkészként (bármilyen egyházi, spirituális vezetőként) dolgozik, akkor a *saját lelkészi szolgálatát* fogadtassa el közösségi gyakorlatként.

Az iskolára és a más oktatási-nevelési intézményekre vonatkozó specifikus kritériumok

Az iskola és más oktatási-nevelési intézmények kapcsán a nemzetközi gyakorlatban többféle megközelítéssel lehet találkozni:

- Több írásban (és gyakorlatban) ezek jelennek meg a *közösségi szolgálati tanulás természetes és elsődleges terepeként*, kiemelve azonban általában, hogy a *hallgatónak nem az órai, tanári feladatokba kell bekapcsolódnia*, hanem a gyerekek hátterére, közösségeire vonatkozó tevékenységekbe.
- Vannak más felsőoktatási, tanárképző intézmények viszont, amelyek *kifejezetten nem iskolai terepben* gondolkodnak, hogy a hallgató más, nem intézményi környezetben találkozzon a gyerekekkel, és valóban *közvetlenül a közösségeikkel tudja felvenni a kapcsolatot*, ne az intézmény közvetítésén keresztül.

Mindkét álláspont mellett szólnak érvek:

- Meglehet annak az előnye is, hogy a hallgató intézményben gyakorol, hiszen később *itt fog pedagógusként is dolgozni*, itt találkozik majd a gyerekekkel, és a *szolgálaton keresztül átláthatja, megtapasztalhatja, hogy az iskolában a tanórákon kívül is sok más pedagógiai, társadalmi tevékenység működik*.
- Ugyanakkor a második álláspont a *szakirodalom egészét tekintve jobban alátámasztható*, és összhangban van azzal a gondolattal is, hogy a közösségi szolgálat az egyébként általában középosztálybeli, értelmiségi környezetben mozgó hallgatót jó, ha *kimozdítja saját közegéből*, és a megszokott intézményi kontextusokból is.

A hazai helyzetben valószínűleg az iskola és az egyéb nevelési-oktatási intézmények nem kizárhatók (és nem is kizárandók) a lehetséges és szükséges helyszínek közül, de fontos az alábbi kritériumok figyelembe vétele a kiválasztásnál:

- A hallgató valóban a gyerekekre vonatkozó *szolgálatot* tudjon végezni, és nem a tanórai vagy normál iskolai (kollégiumi) pedagógiai tevékenységekbe kapcsolódjon be.
- Optimális esetben pedig olyan intézményről van szó, amely a *hallgató közegétől eltérő kontextusban* működik. Ezzel kapcsolatban nem állíthatók fel egészen pontos kritériumok, csak bizonyos ismérvek (ld *Az optimális helyszín jellemzői* résznél), amelyek teljesülését itt példákkal tudjuk érzékeltetni:
  - A gyakorló iskolák ebben az értelemben nem ajánlott intézményeként értelmezhetők, és csak nagyon kivételes esetben fogadhatók el mint terep (ha pl. az iskola diákokkal valamilyen más társadalmi csoporttal kapcsolatos akciót, tábort stb. csinál).
  - Egy kisvárosi szakközépiskola vagy kollégiuma elfogadható helyszín lehet, ha a hallgatót nem a szünetben és ebéd alatt történő, illetve kollégiumi tanulószobai felügyelettel bízzák meg, hanem például valamilyen iskolai (kollégiumi), iskolák között versenynek, vagy még inkább az iskolai emberi jogi napnak a szervezésébe kapcsolódik be a helyi DÖK-vel együtt.

- Egy hátrányos helyzetű régióban működő második esély iskola pedig kifejezetten optimális terep lehet, de az is csak akkor, ha nem kifejezetten tanórai és a tanórák közötti szokásos iskolai, mindennapi tevékenységekről van szó, hanem valamiről, ami túlmutat ezen (tanulók segítése a tanulásban, szabadidős program szervezése stb.).

Amint látszik, a helyszínek kapcsán egyszerre van szó a **szervezetre magára és a tevékenységre vonatkozó** kritériumokról, amelyekbe a hallgató bekapcsolódik, de a már befogadott intézmények, szervezetek, közösségek esetében a tevékenységeket adottnak tekinthetjük, ezek előzetes ellenőrzésére az új helyszínek esetében van csupán szükség (ld. lentebb).

A terepekre vonatkozó optimális és minimális elvárások

Az alábbiakban azokat a kritériumokat adjuk meg, amelyek a fentebb jelzett sajátosságok és a háttértanulmányban (Czető & Mészáros, 2014) bővebben kifejtett szempontok mentén felállíthatóak a gyakorlat helyszínével kapcsolatban, mint optimális és minimális elvárások. A magas hallgatói létszám és ebből következőleg a nagy helyszíningény miatt választottuk ezt a kettős kritériumrendszert. Az eddigi tapasztalatok is afelé mutatnak, hogy nem minden esetben lehetséges az optimális elvárások szerinti terep biztosítása. A minőségbiztosítási rendszer feladata az is, hogy minél több optimális terepet tudjon a felsőoktatási intézmény felkínálni, tehát a kritériumok nem csupán az egyes terepekre vonatkoznak, hanem a helyszínek rendszerének egészére is. A terepek támogatása abban, hogy optimális helyszínné váljanak, a jelenleg előre látható hallgatószám és oktatói-személyzeti leterheltség fényében nem realizisztikus cél.

Az optimális helyszín jellemzői:

- minden kritérium, amely az elfogadható helyszínnél szerepel;
- olyan szervezet, intézmény vagy közösség (illetve ezek által szervezett esemény), amely munkájában valamilyen társadalmi kisebbséget, hátrányos helyzetű csoportot céloz meg, vagy valamilyen társadalmi problémát, amely fiatalokat, gyermekeket érint;
- céljaiban és cselekvésében elkötelezett a társadalom alakításáért, a demokratikus értékrend és a társadalmi tudatosság látszik a tevékenységében;
- van olyan személy, aki mentorként tudja erőteljesen támogatni a hallgató szolgálatát;
- felmutatható tapasztalattal rendelkezik önkéntesek illetve közösségi szolgálatot teljesítők bevonásában, támogatásában;
- a hallgató saját társadalmi kontextusától különböző csoporthoz kötődik, illetve a megszokott terepeitől eltérő jellegű helyszín;
- nem olyan intézmény, szervezet vagy közösség, amelynek tevékenységében a hallgató eddig is rendszeresen részt vett.

Magyarázó kiegészítések a kritériumokhoz

Az utolsó két kritérium olyan, amely alapvetően a hallgató és helyszín viszonyára vonatkozik, és nem általános kritérium a terepre vonatkozóan. Különösen a **kontextustól eltérés** nem egyértelműen meghatározható, hiszen a hallgatók nagyon különböző környezetekből jöhetnek. Ez tehát elsősorban ajánlás lehet a hallgató felé, jelezve, hogy ilyen az ő számára optimális helyszín.

Másodsorban viszont minőségbiztosítási kritérium, hogy a helyszínek között minél több olyan terep legyen, amely az *átlagos értelmiségi, középosztálybeli, inkább többségi csoportokhoz tartozó, a számukra megszokott oktatási intézményeket ismerő hallgatói csoport számára tud olyan közeget nyújtani, ahol hátrányos helyzetű, valamilyen kisebbséghez tartozó vagy speciális szükségletű csoporttal találkozhat, az övétől eltérő iskolai, iskolán kívüli terepen dolgozhat.*

A **társadalmi tudatosság, a társadalom alakítása, a demokratikus értékek kifejezések** alapvetően a társadalmi igazságosság diskurzusából származnak, és arra utalnak, hogy a szervezet tevékenységéből látható, hogy:

- érzékeny a társadalmi rendszer működésének anomáliáira,
- a kisebbségben lévő csoportok helyzetére,
- illetve az ökológiai felelősségre,
- és hozzá akar járulni azért, hogy a társadalom egy adott szegmensben demokratikusabban, igazságosabban, fenntarthatóbb módon működjön.

A teljesség igénye nélkül olyan tevékenységekről van itt szó amelyek:

- nemzeti, etnikai kisebbséghez tartozók,
- szegények,
- hajléktalanok,
- nők,
- idősek,
- fogyatékossgal élő személyek,
- speciális szükséglettel rendelkezők,
- szexuális kisebbséghez tartozók problémáira koncentrálnak, segítik társadalmi integrációjukat

(természetesen olyan esetekben, amikor a kategória nem gyermekekre vonatkozik, olyan tevékenységekről van szó a közösségi gyakorlat esetében, amikor fiatalok kapcsolódnak be ezekbe, más esetekben maguk a gyermekek fiatalok lehetnek az érintettek);

illetve amelyek:

- a fenntartható fejlődésért, a környezeti és ökológiai tudatosságért dolgoznak (szintén fiatalok bevonásával);

- vagy támogatásuk maguknak a fiataloknak és gyermekeknek a nagyobb társadalmi szerepvállalására, hangjuk erőteljesebb megjelenésére és a döntésekbe való bekapcsolódásukra vonatkozik.

Az elfogadható helyszín jellemzői (minimumkövetelmények):

- olyan szervezet, intézmény vagy közösség (illetve ennek eseménye) (a továbbiakban: a szervezet), amely gyermekekkel, fiatalokkal foglalkozik, és ahol a hallgatónak lehetősége van közvetlenül ezzel a korosztállyal dolgoznia;
- a hallgató a szervezet terepén, eseményén valamilyen gyerekekkel végzett tevékenységet végezhet támogatással, illetve ilyenbe kapcsolódhat be;
- a szervezet működése a fiatalok tanórán kívüli életére (is) irányul (a hallgató tevékenysége pedig teljes egészében), amelynek van valamilyen tág értelemben vett társadalmi dimenziója: a társadalmi változás irányába mutat illetve a tanulók közösségére vonatkozik;
- a szervezet értékrendje átlátható módon a demokratikus értékekre alapul, és társadalmi felelősségvállalás jellemzi;
- a szervezet vállalja, hogy valamilyen formában támogatja a hallgató szolgálatát, hogy az tanulási folyamat is legyen, illetve a hallgatók számára – a visszajelzések és reflexiók alapján – valóban tanulási, fejlődésüket segítő tapasztalatot jelent a szolgálat a szervezetnél (ez utóbbi nem az adatbázisba bekerülési kritériumi, tehát akkor ellenőrizhető, ha már folyik a terepen közösségi gyakorlat)
- a szervezet nem üzleti céllal működik;
- a szervezet nem tartozik politikai párthoz és nem folytat pártpolitikai tevékenységet;
- a szervezet nem hirdet és szít előítéleteket illetve gyűlöletet társadalmi csoportokkal szemben;
- nem a hallgató volt vagy jelenlegi munkahelye (és a hallgatóval nem áll semmilyen szerződéses jogviszonyban (pl. önkéntes szerződés)
- a hallgató nem részesül tevékenységért finanszírozásban,
- a hallgató által választott helyszín esetén nem áll fenn összeférhetetlenség (pl. családi-, rokoni- kapcsolat)
- amennyiben olyan szervezetről van szó, amelynek tevékenységébe a hallgató eddig is részt vett önkéntesként, akkor vagy valamilyen más tevékenységbe fog bekapcsolódni, mint eddig, vagy biztosítva van az, hogy a hallgató új szemmel, mint tanulási folyamat tekinthet a folytatott szolgálatára.

Bár általában jobb (és ezért az optimális kritériumok között szerepel), ha a hallgató nem eddigi önkéntes tevékenységét folytatja, hanem kifejezetten keres valamilyen közösségi gyakorlati terepet, amely új tapasztalatokkal gazdagíthatja, de nem jó kizárni annak lehetőségét, hogy a hallgató ott folytassa a gyakorlatot, ahol már elkötelezett önkéntes tevékenységet végzett eddig is, ahová beágyazódott, ahol tovább fejlődhet társadalmi érzékenysége, különösen, ha olyan szervezetről van szó,

amely felkerült a helyszínek listájára, vagy amely értékes tevékenységet folytat a társadalmi igazságosság jegyében. (Ez alól kivétel az a helyzet, ha a hallgató önkéntes szerződéssel működik egy szervezetnél, mert az olyan jogi viszony, amely összeférhetetlen a gyakorlattal.)

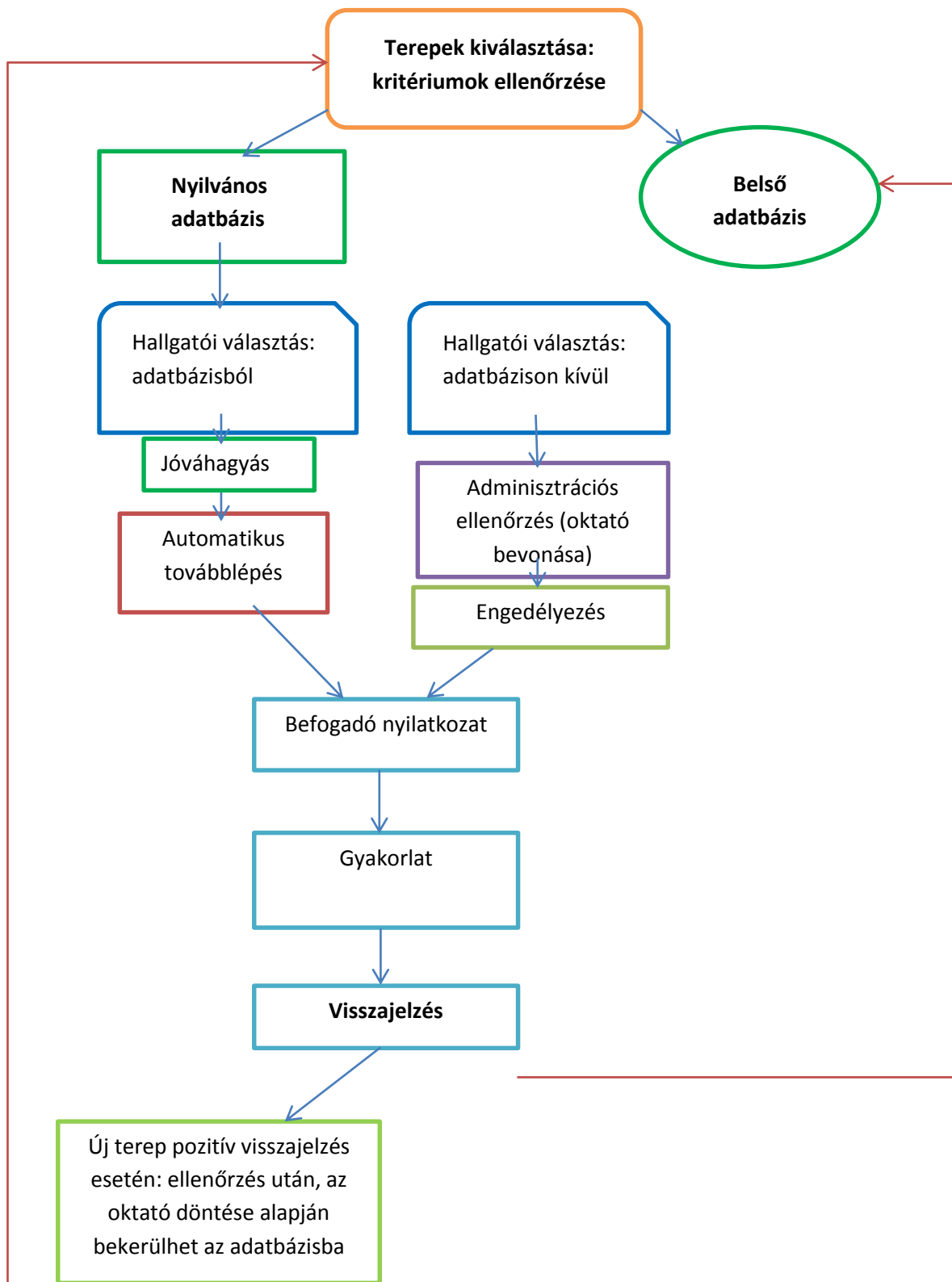
Ebben az esetben azonban, nagyon fontos a jóváhagyáshoz, hogy *vagy valamilyen más, az eddigitől eltérő tevékenységet végezzen a hallgató, vagy a szervezet vállaljon kötelezettséget, hogy úgy támogatja a hallgatót, hogy az eddigi tevékenysége egy a közösségi gyakorlat kritériumainak megfelelő tanulási folyamat legyen.* Ez mindenestre (különösen e legutóbbi lehetőség), *inkább kivételnek* tekinthető.

A validáció szabályozása igen fontos kérdés a közösségi gyakorlat esetében, és kapcsolódik az előbbi helyzethez is, amikor a hallgató már (esetleg hosszabb ideje) önkéntes tevékenységet végez fiatalok között. Ez ugyan a közösségi gyakorlat rendszeréhez szorosabban kapcsolódó téma (ld. a közösségi gyakorlat rendszerére vonatkozó országos módszertani ajánlást), itt annyiban kell rá utalni, hogy ez azoknak a helyszíneknek az elismerését is jelenti, ahol a hallgató a korábbi tapasztalatait szerezte. Erre vonatkozóan a következő fejezetben leírtak vonatkoznak a kérdéses terepre, figyelembe véve a validációhoz kapcsolódó kritériumokat a módszertani ajánlásban.

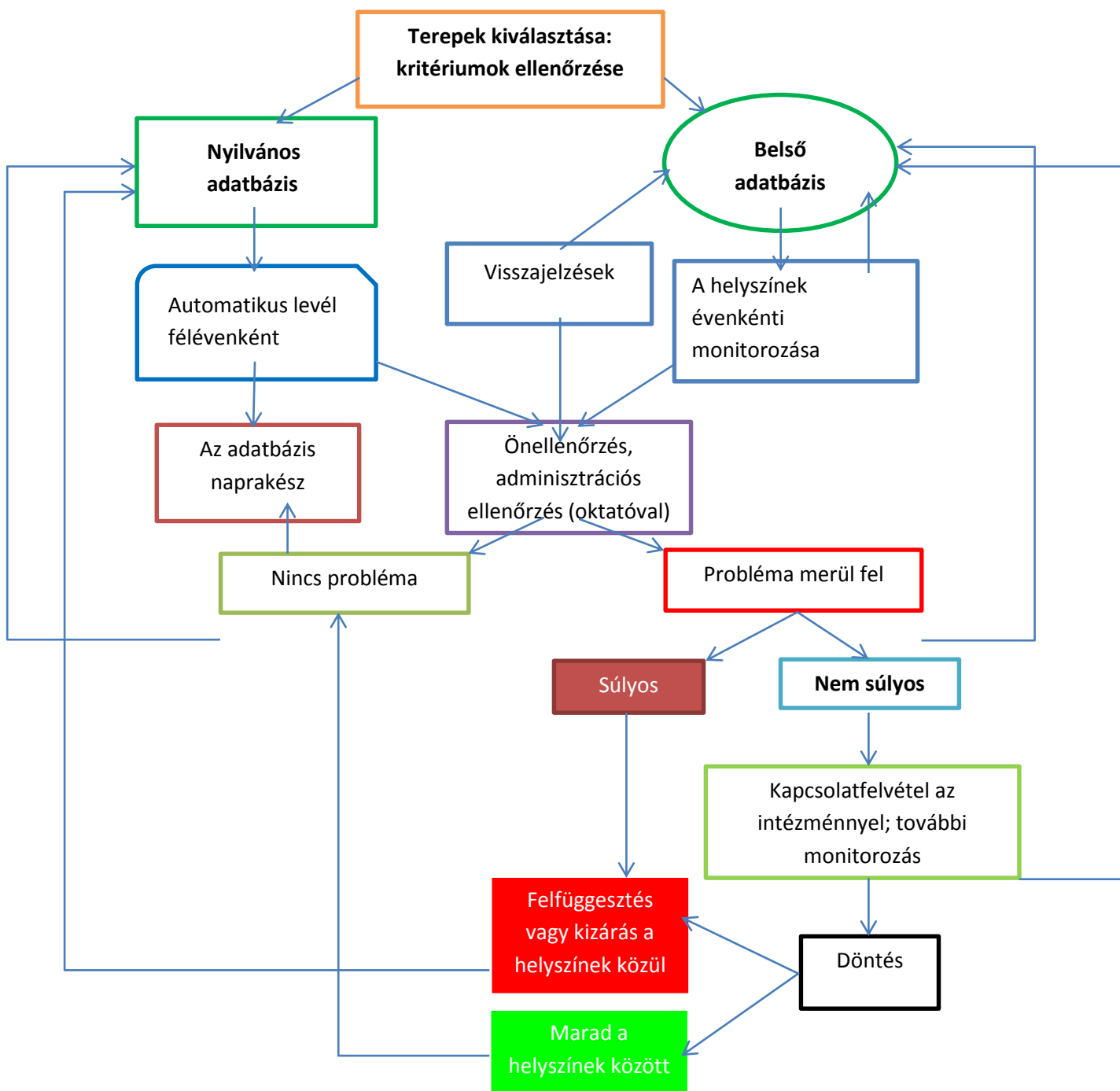
A minőségbiztosítás rendszere

A minőségbiztosítás e fejezetben leírt rendszere, folyamata figyelembe veszi a terepekre és a (helyszíntől elválaszthatatlan) hallgatói tevékenységekre vonatkozóan megjelölt kritériumokat, és egy olyan a minőségre figyelő folyamatot ír le, amely ugyanakkor nagy hallgatói létszám mellett is fenntartható. A rendszert a két alábbi ábra szemlélteti a hallgatói választás és a gyakorlat oldaláról valamint a helyszínek és a hozzájuk kötődő adatbázis oldaláról. A szövegben az 1. ábrához köthetők: *Az adatbázis kialakítása, A hallgatók egyéni választásai és a Visszajelzések, elégedettség* részek, a 2. ábrához pedig különösen *Az adatbázis fenntartása, felülvizsgálata és bővítése* alfejezet, de a szöveg nem a két ábra szerint halad, így pl. a visszajelzésekről szóló rész, mindkettőhöz kapcsolható.

A minőségbiztosítás rendszere a hallgatói választás és gyakorlat oldaláról (1. ábra)

A minőségbiztosítás rendszere a helyszínek és az adatbázis oldaláról (2. ábra)

Az adatbázis kialakítása:

Az első feladat a rendszer beindítása, amelynek keretében létrehoz az érintett felsőoktatási intézmény egy adatbázist a lehetséges választható helyszínekről. Ez nem csupán adminisztrációs kérdés, hanem itt alkalmazni kell a kritériumokat, és folyamatba be kell vonni a (leendő) oktatókat, akik a közösségi gyakorlatot vezetik, és örködhetnek szakmai szempontból a kiválasztás fölött. Az nyilvános adatbázisban szerepelnie kell:

- egy az adott terep jellegéről, céljairól, tevékenységeiről szóló rövid leírásnak,
- a hallgatói tevékenységeknek a gyakorlat során,
- a terep címének, honlapcímének, és ha van: egyéb internetes megjelenéseinek (pl. Facebook Page, Tumbler, Twitter, etc.)
- a felelős képviselő illetve kapcsolattartó nevének és elérhetőségeinek
- bármilyen egyéb hasznos kiegészítő információnak (elsősorban milyen szakos hallgatókat várnak, leginkább milyen időszakokban várható az elfoglaltság stb.)

A nyilvános adatbázis mellett az adminisztráció és az oktatók számára fenn kell tartani egy nem nyilvános adatbázist, ahová a tereppel kapcsolatos információk, visszajelzések, benyomások gyűjthetők (ld. még: *Az adatbázis fenntartása, felülvizsgálata és bővítése* részt).

A szervezetek, intézmények, közösségek gyűjtésekor, meg kell keresni mindegyikre vonatkozóan az interneten vagy egyéb módon fellelhető információkat (pl. ha már valamilyen kapcsolata volt az egyetemnek vagy egyes oktatóknak a tereppel), fel kell venni a kapcsolatot a helyszín képviselőjével, és rá kell kérdezni a kritériumokra, különösen a várható hallgatói tevékenységekre. Ahhoz, hogy felelősen vállalják a hallgatók fogadását a helyszínek fontos, hogy kapják meg a közösségi gyakorlat és a kritériumok átlátható leírását, és egy etikai kódexet vagy leírást is (ld. erről *A közösségi gyakorlat rendszere: országos módszertani ajánlás* dokumentumot: Mészáros & Czető, 2014). Első körben preferálandók a hivatalosan bejegyzett szervezetek, intézmények, amelyek esetében könnyebb az ellenőrizhetőség, a hivatalos felelősségvállalás.

A lehetőségekhez mérten ajánlott, hogy az adatbázisba első körben bekerülő szervezetek legalább 60-70%-a megfeleljen az optimális kritériumoknak, de ez attól is függ hány szervezetet lehet találni, az optimális intézmények erőteljes jelenlétére mindenesetre ügyelni kell, és legalább lehetőleg 50%-nál többnek kellene lennie a számuknak a rendszerben. Itt érdemes a fogadott hallgatók számát is figyelembe venni. Valószínűleg nem lehetséges a fogadott hallgatók számának megfelelően pontosan arányosítani a szervezeteket, de az nem lenne szerencsés, hogy ha a kevesebb nem optimális szervezet tudna nagyon nagy hallgatói létszámokat befogadni.

Ha a szervezet szerepel a középiskolások számára közösségi szolgálatra felkínált terepek között, az jelzője lehet annak, hogy a terep alkalmas a közösségi szolgálat vezetésére, de nem jelenti automatikusan, hogy megfelel a tanárképzés specifikus kritériumainak.

Az intézményi adatbázis összeállításánál arra kell törekedni, hogy a félévente a gyakorlatra jelentkező hallgatói létszám nagyobb része számára biztosítani tudja a felsőoktatási intézmény azt, hogy az

ott szereplő intézményekbe, szervezetekbe tudjanak menni, bár ez lehet, hogy csak fokozatosan elérhető cél.

Az elkészült adatbázis bővítése és felülvizsgálata folyamatos feladat (ld. lentebb).

A hallgató egyéni választásai

Amennyiben a hallgató az adatbázisból választ, megírja az oktátónak a választás indokait (amely a tudatos választás miatt fontos, ahogyan jeleztük *A közösség gyakorlat rendszere* dokumentumban: Mészáros & Czető, 2014), nyilatkozik arról, hogy nem áll kapcsolatban a szervezettel, az oktató pedig – hacsak nincs különösebb oka az ellenkezőjének – jóváhagyja a választást, és a **folyamat gyakorlatilag automatikus**, mert itt nincs szükség külön kapcsolatfelvételre, és a tevékenységek ellenőrzésére sem, hanem csak a befogadó nyilatkozat visszaküldésére. (Ehhez természetesen az adatbázisnak naprakésznek kell lennie). A hallgatónak magának kell közvetlenül felvennie a kapcsolatot az intézménnyel a jóváhagyás után, és beszereznie az aláírt, lepecsételt befogadó nyilatkozatot. Amennyiben túljelentkezés lenne egy helyre, akkor a szervezet maga dönthet, hogy kiket fogad be, de a javaslat az időrendi beérkezés kritériuma, hacsak nincs más indoka arra, hogy ettől eltérjen. Ha egy hallgató nem került be a szervezethez (nem kapott befogadó nyilatkozatot), akkor újabbat kell választania.

Valószínűleg a hallgatók egy részének nem tud a rendszer helyet felkínálni, illetve ők maguk is ismerhetnek helyszíneket, ahol a gyakorlatukat végezhetik. **A hallgató tehát kérheti, hogy közösségi gyakorlatát egy az adatbázisban nem szereplő helyszínen végezze.** Ez esetben az érintett szervezet és a tevékenységek esetében **ugyanúgy meg kell történnie a kritériumok ellenőrzésének.** Ehhez a hallgatótól kérni kell egy rövid leírást a választott szervezetről (a választás miéértjével együtt). Amennyiben ez alapján a szervezet megfelel e kritériumoknak, adminisztrációs feladat a leírás és kritériumok kiküldése, a kapcsolatfelvétel a szervezettel (ugyanúgy, mint az adatbázisba bekerülésnél). A folyamat közben az oktátónak rá kell látnia a választásra, és akár a hallgató leírása, akár a szervezet válasza után (befogadó nyilatkozat) leállíthatja, ha úgy látja, hogy nem lesz megfelelő a hallgató gyakorlatának helyszíneként az adott terep. Ahogyan *A közösségi gyakorlat rendszere* dokumentumban leírtuk, mindenképpen fontos, hogy elegendő oktató legyen arra: a hallgató egyéni választásait ellenőrizni lehessen. A hallgató megírja a választása indokait, és nyilatkozik arról, hogy a szervezetenél nem dolgozott önkéntesként vagy munkavállalóként eddig, és az nem a saját közössége. Illetve ha mégis, akkor meg kell indokolnia miért megfelelő terep a gyakorlatához, a megadott kritériumok hogyan teljesülhetnek.

Az egyéni hallgatói terep pozitív elbírálása nem jelenti, hogy a terep automatikusan bekerül az adatbázisban. Azonban, ha **a gyakorlat után az oktató úgy látja** a hallgatói reflexió után, hogy a terepen végzett munka **mások számára is hasznos közösségi szolgálat lehet**, ki lehet küldeni egy hivatalos kérést, hogy vállalja-e a szervezet, hogy bekerül a hivatalos adatbázisba.

Visszajelzések, elégedettség

Fontos a hallgatók és a terepek visszajelzéseit, valamint az oktatók benyomásait is gyűjteni a helyszínekkel kapcsolatban:

- Ennek egyik természetes módja, hogy az oktató találkozik a **hallgató reflexiójával**, amelyből kiderülhet milyen minőségű volt a szolgálat, amit végzett. Az oktató visszajelzéseket adhat az adatbázis számára a terepről ennek alapján.
- Ezen kívül a hallgatók és a terepek is kaphatnak **egy rövid kérdőívet**, amely az elégedettségükre kérdez rá, az együttműködésre, a megvalósult tanulási folyamatra. Ennek adatai egy online rendszerbe kerülnek, ahol ellenőrizhetőek az adminisztráció és az oktatók számára.
- Fontos, hogy a szervezetek és hallgatók leírassák ezen túli esetleges visszajelzéseiket kérdéseiket: **az intézményi kapcsolattartó e-mailcímén**, aki továbbítani tudja a levelet, ha szükséges, az oktatóknak, illetve a felelős oktatóknak.
- Kiemelendő még az érintett gyermekek, tanulók (illetve szüleik) köre mint a közösségi gyakorlat kiemelt szereplői, de az ő elégedettségük mérése, visszajelzéseik begyűjtése nem tűnik megvalósítható feladatnak, így ez valószínű a szervezet visszajelzésén keresztül lehetséges csak.

A visszajelzésekre vonatkozóan az intézmény, amennyiben van kapacitás egyéb formákat is használhat, például: hallgatói fórumok, vagy akár egy olyan projekt után, amiben többen részt vettek a résztvevők (akár a gyerekek) meghívása egy beszélgetésre stb.

Az adatbázis fenntartása, felülvizsgálata és bővítése

Fontos, hogy az adatbázis friss legyen, vagyis **minden félév elején ki kell mennie egy levélnek az összes benne szereplő terep számára**, hogy jelezzen vissza, amennyiben nem vállalja ebben a félévben a hallgatók fogadását, vagy más tevékenységeket kell a hallgatóknak végeznie, illetve ha bármilyen változás áll be a honlapon (nyilvános adatbázisban) közzétett információkhoz képest. Ez alkalom arra is, hogy a szervezet újra megkapja a gyakorlat leírását és a kritériumokat, s így mintegy **önellenőrzést végezhesen**, hogy annak fényében vállalja továbbra is a közösségi gyakorlatra hallgatók fogadását. *Csak akkor kell írnia, ha valamiért nem vállalja.* A szervezet bármikor kérheti, hogy **függeszték fel** elérhetőségét a nyilvános listában, vagy a **végleges törlését** is. Ez utóbbi esetben, ha egyébként nincs a felsőoktatási intézmény részéről probléma a tereppel kapcsolatban, rá kell kérdezni a törlés miéértjére, és ha az indokok nem súlyosak, akkor meg kell próbálni inkább az időleges felfüggesztést elérni, amely bármikor visszaállítható.

Az minőség biztosításához szükséges az adatbázis időről időre való felülvizsgálata. Ehhez szükséges a fent említett nem nyilvános adatbázis. *Ennek szerepe, tartalma:*

- Ide az oktatók beírhatják a reflexiók alapján kialakult benyomásaikat, különösen, ha az terep megfelelőségével kapcsolatban merülnek fel bennük kételyek.
- A kérdőívek visszajelzéseit az adminisztrációs személyzet ellenőrzi évente, és ebbe az adatbázisba beírja, amennyiben a valamelyik kérdésre nagyon alacsony pontszámot kapott a szervezet, vagy negatív vélemény érkezett rá a hallgatóktól.
- Ide kerülhet be az is, ha a médiából derül ki bármilyen fontos információ a szervezettel kapcsolatban.

A felülvizsgálat menete:

- Az adminisztráció (esetleg már elve az oktatókkal együtt) évente áttekinti, hogy van-e olyan szervezet, amellyel kapcsolatban felmerülhet, hogy továbbra is megfelel-e a kritériumoknak, és jelzi az oktatóknak (a felelős oktatóknak) a fölmerülő problémát.
- Természetesen az bármelyik oktató maga is kezdeményezheti a felülvizsgálatot, ha olyat tudott meg az intézményről, amely jelentős lehet a gyakorlat szempontjából.
- Az oktatók áttekintik az adatokat az adatbázisban, utánanéznek esetleg az interneten, ha olyan információról van szó.
- Tisztázó megkeresést kezdeményezhetnek a terep felé, vagy/illetve:
- ha nem érkezik megnyugtató válasz dönthetnek a helyszín felfüggesztéséről vagy esetleges kivételéről, kizárásáról az adatbázisból.
- Erről az adminisztráció értesíti a szervezetet.

A kritériumoktól való eltéréseken túl akkor is kikerülhet egy helyszín a listából (illetve felfüggesztett státuszba kerülhet), *ha nem működik a kapcsolattartás* vele: nem ad visszajelzést, nem kommunikál, nem ad értesítést arról, ha alapvetően változik a tevékenységi köre stb.

A jó kapcsolat fenntartása, és a megfelelő számú szervezet adatbázisban tartása fontos cél, ezért a terep *ilyen felfüggesztésének vagy kizárásának az adatbázisból – ha azt nem az intézmény maga kéri – súlyos indokok esetében szabad csak helyt adni*, s inkább meg kell hagyni a további együttműködés lehetőségét.

Súlyos ok lehet a felfüggesztéshez:

- ha úgy tűnik, a hallgatók nem tudnak ahhoz jelenleg megfelelő támogatást kapni, hogy tanulási folyamat legyen a szolgálatuk (ez derül ki a visszajelzésekből, reflexiókból), bár a szervezet céljai és tevékenysége megfelelnek a többi felsorolt kritériumnak;
- ha a szervezet ideiglenesen nem tud gyerekekkel végzett szolgálatot felajánlani.

A szervezet adatbázisból való *végleges kizárásához* olyan indokok vezethetnek, mint:

- a szervezet profiljának, tevékenységeinek alapvető változása (párthoz kapcsolódás, nem gyerekekkel foglalkozik már stb.),
- a szervezet csalt, nem valós információkat adott,
- a szervezetet bíróság jogerősen elítélte valamilyen kriminális tevékenységért,
- a szervezet az etikai kódexben vagy leírásban adott alapvető ismérveket megszegte:
  - különösen ha előítéleteket, gyűlöletet szított,

- ha a hallgató számára tudatosan ártalmas tevékenységet végzett, vele szemben bármilyen erőszakot alkalmazott,
- ha fény derül arra, hogy a tevékenységeiben szereplő gyerekek számára bármilyen súlyos ártalmat okozott.

Az adatbázis felülvizsgálatán kívül feladat **annak folyamatos bővítése** is. Ennek egyik természetes módja a hallgatók által egyénileg a listán kívülről választott szervezetek bekerülése az adatbázisba, ha megfelelnek a kritériumoknak. Ezen kívül az oktatók és az adminisztráció évenként áttekinthetik, hogy milyen olyan intézmények kerültek a látóterükbe, amelyek alkalmasak lehetnek arra, hogy a közösségi gyakorlatot ott végezzék a hallgatók. Ehhez érdemes konzultálni más intézményekkel, esetleg megosztani az adatbázisokat, az egyetem más gyakorlatainak adatbázisaival, az azokért felelős személyekkel stb.

A hallgatók támogatása a helyszínen, a helyszínek támogatása

Ideális esetben van a hallgatónak egy megnevezett mentora, aki folyamatosan követi tevékenységét, de ez nem mindig biztosítható realiztikusan szervezetek, közösségek esetében, ezért az az elvárás, hogy a hallgatót segítse a szervezet a szolgálata során abban, hogy tanulási folyamatként tudja megélni azt. Ez kifejezetten benne van a befogadó nyilatkozatban. Ez *közös felelőssége a felsőoktatási intézmény oktatójának, a szervezetnek és a hallgatónak.*

- Amennyiben a hallgatói reflexiókból és visszajelzésekből az derül ki, hogy a szervezet a maga részéről nem tudja ezt megfelelően biztosítani, akkor érdemes *először néhány anyaggal segítséget nyújtani* az intézménynek, jelezni számukra a problémát támogató módon.
- Ezen kívül a folyamatos kapcsolat során meg lehet hívni *egy megbeszélésre, fórumra, konferenciára stb. a szervezetek képviselőit, tagjait és különösen a mentori feladatot ellátókat.*
- Olyan helyre pedig az oktatók mehetnének el látogatásra, ahol sok hallgató végez gyakran közösségi szolgálatot, amennyiben ez belefér a kapacitásukba.

Valószínűleg ennél több kapacitás nem lesz a helyszínek támogatására.

Források, felhasznált irodalom:

- Bárdócz-Tódor András (2001). *Szabványos minőségirányítási rendszer az iskolában*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Harvey, L. (2005). A history and critique of quality evaluation in the UK. *Quality Assurance in Education*, 13(4), 263–276. doi:10.1108/09684880510700608
- Horváth László et. al.(2014). *Ajánlás a pedagógusképzési programok minőségbiztosításához*. Munkaanyag. Kézirat.
- Czető, K., & Mészáros, G. (2014). *Közösségi gyakorlat: nemzetközi és hazai megközelítések és modellek. Háttér tanulmány*. Kézirat
- Mészáros, G., & Czető, K. (2014). *A közösségi gyakorlat rendszere: országos módszertani ajánlás*. Kézirat.
- Mihály Ildikó (2002). Az oktatásban alkalmazott minőségbiztosítási eljárások nemzetközi tapasztalataiból. *Új Pedagógiai Szemle*, 11. URL: <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00065/2002-11-oe-Mihaly-Oktatasban.html> (Utolsó hozzáférés: 2014. november 23.)